

УДК 37.013

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДСЬКИХ МОЛОДІЖНИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Поліщук Юрій Йосипович
м.Тернопіль

У даній статті розглядаються питання профілактичної діяльності громадських молодіжних організацій в Україні.

Ключові слова: девіації, профілактична робота, громадські молодіжні організації.

Минулі десятиріччя характеризуються наявністю складних процесів, які мають місце в сучасному українському суспільстві в сфері політики, економіки, соціального захисту населення. Нестабільність політичної, економічної, соціальної, правової системи, різке соціальне розшарування, недосконалість владних структур зумовили трансформацію суспільної свідомості, переосмислення духовних цінностей, деформацію моральних підвалин суспільства.

Значна частина населення виявилася не готовою жити в нових умовах і перебуває в стані дезорієнтації і дезадаптації. Особливо це характерно для молодого покоління, яке опинилося в ролі об'єкта впливів, а не суб'єкта історичної діяльності, можливості самореалізації якого суттєво знизилась.

В цих складних умовах в середовищі неповнолітніх формується негативна ідеологія, психологія, специфічні поведінкові стереотипи, особливий спосіб життя, а різні девіантні прояви нерідко виступають формою самовираження, самоутвердження і навіть нормою буття.

Девіації серед неповнолітніх (бродяжництво, жебракування, проституція, правопорушення, токсикоманія, наркоманія) набули значного розповсюдження і продовжують зростати.

Вчені підкреслюють наявність негативних тенденцій розвитку злочинності неповнолітніх в Україні, які проявляються в:

- поширенні організованих форм злочинної діяльності;
- збільшенні темпів зростання злочинності неповнолітніх;
- зростанні питомої ваги злочинності неповнолітніх у структурі загальної злочинності;
- збільшенні кількості злочинів, пов'язаних з наркотиками;
- зростанні технічної оснащеності неповнолітніх злочинців [1].

Все це, безперечно, актуалізує проблему профілактики девіантних проявів серед неповнолітніх.

Практика показує, що тривалий час суспільство витрачало більше сил і ресурсів на боротьбу зі злочинністю, ніж на її попередження. Проте сьогодні в суспільній свідомості відбуваються зміни – поступове усвідомлення того, що засоби покарання не повинні розглядатися як основна форма боротьби з протиправною поведінкою, а поєднуватися з засобами профілактики, причому, при домінуючій ролі останніх.

Термін „профілактика” вживається в багатьох галузях науки і означає попередження, запобігання. Профілактика може бути спрямована на попередження можливих фізичних, психологічних,

соціокультурних колізій у окремих індивідів; збереження, підтримки і захист життя і здоров'я людей; сприяння їм в досягненні поставлених цілей і розкритті їх внутрішніх потенціалів. Незважаючи на різноманітність підходів до визначення профілактики, основною її характеристикою є спрямованість на попередження і мінімізацію негативних девіантних проявів.

Що стосується профілактики девіантної поведінки неповнолітніх, то зміст профілактичної діяльності в найбільш загальному вигляді полягає в реалізації системи цілеспрямованих заходів, які забезпечують ефективну дію соціальних норм у всіх сферах життя суспільства. Разом з тим, профілактику девіантності неповнолітніх слід розглядати як процес впливу в сфері тих суспільних відносин, які виникають в зв'язку з появою конкретних форм девіацій і реалізацією подолання і попередження девіантних форм поведінки.

Отже, профілактика девіантної поведінки неповнолітніх передбачає комплекс найрізноманітніших заходів. Цей комплекс поєднує в собі зусилля різних інстанцій і установ, сукупність заходів, видів роботи з неповнолітніми в залежності від їх віку, індивідуально-психологічних властивостей, глибини відхилень в особистісному розвитку і поведінці.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що профілактична робота має багаторівневий характер, який передбачає: здійснення соціально-економічних, ідеологічних, культурних заходів в загальнодержавних масштабах, спрямованих на якнайбільш повне задоволення матеріальних і духовних потреб людей, формування соціальної зрілості і громадянської активності підростаючого покоління; координацію виховних впливів, які здійснюються за місцем проживання, роботи, навчання і спрямовані на оздоровлення мікросередовища, де безпосередньо проходить життя і діяльність людини; забезпечення індивідуальної і профілактично-виховної роботи, спрямованої на корекцію розвитку особистості і попередження аморальних явищ, протиправних дій.

Слід підкреслити, що в останні десятиріччя в Україні з'явилася низка цікавих досліджень з проблеми девіантної поведінки неповнолітніх та її профілактики, виконаних відомими вченими, представниками різних галузей науки: психології, соціології, соціальної роботи, медицини, права. Серед них варто згадати праці Ю.Втхляєва, І.Запорожана, Н.Максимової, В.Синьова, В.Оржеховської, Т.Федорченко, М.Фіцули та інших, в яких розглядаються різні аспекти проблеми девіантної поведінки та її профілактики.

Зокрема, чітко визначені суб'єкти профілактики девіантної поведінки неповнолітніх :

- органи управління освітою і освітні заклади, які включають також дитячі будинки, школи-інтернати, спеціальні навчально-

- виховні заклади відкритого і закритого типу;
- органи управління соціальним захистом населення, які включають також спеціалізовані заклади для неповнолітніх, які потребують соціально-психологічної реабілітації;
- органи і установи управління у справах молоді, які включають центри соціальної реабілітації і соціально-психологічної допомоги дітям і підліткам;
- органи і установи управління охорони здоров'я;
- органи опіки;
- органи служби зайнятості;
- правоохоронні органи;
- комісії у справах неповнолітніх.

Перелічені органи і установи покликані здійснювати діяльність, спрямовану на : попередження бездоглядності і бездомності дітей, виявлення причин і умов, які сприяють цьому; забезпечення захисту прав та інтересів неповнолітніх; психологічну реабілітацію неповнолітніх, які перебувають в несприятливих умовах, чи небезпечному становищі; ресоціалізацію дезадаптованих дітей і підлітків (правопорушників, залучених до вживання наркотиків, алкоголю, заняття проституцією тощо).

У сучасній науковій літературі представлені різні класифікації суб'єктів профілактичної діяльності. Так, Н.Катаєва [2] вважає за доцільне поділи всі суб'єкти профілактики на 2 групи :

1. Загальні органи профілактики (навчально-виховні, культурно-розважальні, спортивно-оздоровчі та інші заклади, які діють в системі освіти, культури, соціального захисту), які здійснюють профілактично-виховну діяльність в процесі вирішення завдань соціального виховання і формування у підростаючого покоління законслухняної поведінки.

2. Спеціальні органи профілактики (правоохоронні органи, органи опіки), які безпосередньо проводять роботу з підлітками і сім'ями групи ризику, з неповнолітніми правопорушниками, з особами, які повернулися з місць позбавлення волі.

Першочергова відповідальність у забезпеченні профілактики девіантної поведінки неповнолітніх покладається, безперечно, на школу.

Профілактична робота в школі – це частина загального навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи, інтернатних установ. Система профілактики в навчальному закладі представлена в двох формах: загальною ранньою профілактикою з усіма учнями і спеціальною профілактикою з важковиховуваними, соціально занедбанними, дезадаптованими учнями, які схильні до девіантної поведінки .

На думку багатьох учених, що підтверджує і практика, на сьогоднішній день в умовах навчально-виховного процесу в загальноосвітніх школах досить важко досягти суттєвих позитивних результатів у роботі з дітьми і підлітками, схильними до девіантної поведінки. Тому, на нашу думку, в багатьох випадках доцільним є направлення неповнолітніх в спеціальні реабілітаційні заклади, а також залучення їх в діяльність різних дитячих і молодіжних позашкільних закладів (гуртків, секцій, клубів, центрів дозвілля тощо). При цьому важливою умовою успішної реабілітації соціально дезадаптованих дітей і підлітків є включення їх в систему нових міжособистісних відносин, які будуються на основі колективної суспільно корисної діяльності. Тут створюється те виховне середовище, яке здатне виконувати функції інституту соціалізації, вірніше, ресоціалізації, тобто відновлювати втрачені навички соціально схвалюваної поведінки,

соціальний статус, подолати відчуження від основних інститутів соціалізації (сім'ї, школи), змінити систему внутрішніх цінностей і референтних орієнтацій.

Коротко зупинимось на аналізі можливостей профілактичної роботи громадських молодіжних об'єднань, які існують в Україні.

Сучасний український молодіжний рух, що виник у кінці 80-х рр. XX століття й оформився в самостійне соціально-педагогічне явище у 90-х рр. минулого століття, стає все більш важливим і помітним інститутом соціалізації особистості. Сьогодні сучасні молодіжні організації постають своєрідною формою соціального і духовно-психологічного захисту молоді, є соціальною відповіддю на існуючі в суспільстві негативні прояви. Намагаючись вибороти своє місце в системі суспільних відносин і забезпечити своє майбутнє, члени спілок молоді протиставили виклику часу колективістську згуртованість, духовно-моральне єднання, взаємну підтримку один одного.

Молодіжні об'єднання можуть бути одновіковими і різновіковими. До найбільш відомих молодіжних об'єднань в Україні відносяться : молодіжні об'єднання, діяльність яких спрямована на поглиблення в країні демократичних процесів та побудову громадянського суспільства; саморозвивального і самовиховного спрямування; правозахисного характеру; професійного, науково-дослідницького, мистецько-культурного, фольклорного, спортивно-туристичного, патріотичного, історично-просвітницького, екологічного, релігійного спрямування; громадські об'єднання студентської молоді; волонтерські організації; молодіжні об'єднання національних меншин та ін.

Дослідження діяльності різновікових об'єднань дає підстави розглядати їх як важливий інститут соціалізації, виховання і самовиховання молоді, забезпечення профілактики девіантної поведінки. Зокрема, це стосується антинаркотичного виховання та формування установок на здоровий спосіб життя. Встановлено, що у різновікових об'єднаннях, де здійснюється антинаркотичне виховання, значно зменшилась кількість членів, які допускають можливість вживання алкогольних напоїв і тютюнопаління, відсутні випадки вживання наркотичних речовин.

Значним потенціалом соціалізації, виховання і самовиховання володіють одновікові молодіжні об'єднання, члени яких переважають неспілкуву молодь за багатьма параметрами формування моральних якостей і ціннісних орієнтацій. Найбільші успіхи у цьому плані мають ті суб'єкти молодіжного руху, які поєднують інтенсивність діяльності з її соціально-педагогічною різноманітністю, загальною гуманістичною спрямованістю.

Особливо значимим є досвід молодіжних об'єднань, діяльність яких спрямована на профілактику ВІЛ / СНІД та наркозалежності. Досвід організації діяльності таких об'єднань дає підстави вважати національний молодіжний рух важливим резервом у боротьбі з девіантними проявами в молодіжному середовищі.

Отже, вважаємо, що у контексті державної молодіжної політики необхідно: по-перше, всебічно підтримувати ці об'єднання (морально і матеріально); по-друге, активно пропагувати досвід їх діяльності (телебачення, радіо, преса, буклети, науково-популярна література); по-третє, сприяти формуванню нових молодіжних організацій цієї ж спрямованості; по-четверте, актуалізувати дані напрями профілактично-виховної роботи у діяльності інших молодіжних об'єднань.

Література

1. Іванов Ю.Ф. Криминологія / Ю.Ф.Іванов, О.М.Джужа. – К.: Вид. Паливода А.В., 2006. – 264с.
2. Катаєва Н.А. Соціальна робота в мікрорайоне как средство профилактики девиантного поведения подростков / Наталья Алексеевна Катаева. – М.: Наука, 1996. – 183 с.

В данной статье рассматриваются вопросы профилактической деятельности общественных молодёжных объединений в Украине. Ключевые слова: девиации, профилактическая работа, общественные молодёжные объединения.

In this article the preventive activity of the contemporary public youth organizations in Ukraine is considered. Key words: deviations, preventive activity, contemporary public youth organizations.